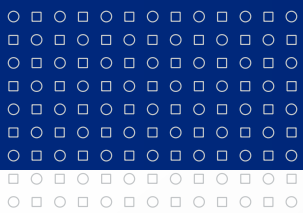

MASARYKOVA UNIVERZITA

Geografie obyvatelstva a sídel

Struktura obyvatelstva

Struktura obyvatel dle kulturních znaků

Rasová struktura

❖ Vznik – 2 koncepty:

- ❖ Teorie monogenetického vzniku ras - všechny tři základní lidské rasy se vyvinuly v průběhu období mezi 100 tis. a 12 tis. let př. n. l. z jednoho společného prazákladu.
 - ❖ Teorie polygenetického vzniku ras - vycházejí z představy různých předků dnešních plemen.
-
- ❖ Skupiny ras se vyčleňují na základě shodných znaků (fyzické), které bývají dědičné (barva pleti, barva a tvar očí, barva a forma vlasů), morfologické znaky některých orgánů (tvar nosu, úst aj.).

Rasa

- = velké skupiny obyvatel, které se navzájem signifikantně liší složením a četností genů a tomu odpovídajícímu rozložení a četností dědičných znaků (např. H. G. ZIMPEL, 1980).
- Udává se 200 – 400 ras resp. nižších rasových útvarů. Jejich seskupením se vytvořil systém tří velkých ras – **europoidní** (bílé), **ekvatoriální** (černé) a **mongoloidní** (žluté).

Další členění ras

- ❏ V některých klasifikacích jsou místo velké ekvatoriální rasy ***africká negroidní*** a ***oceánská australoidní*** rasa, v dalších je vyčleněna jako samostatná velká rasa ***amerikoidní*** (Indiáni).
- ❏ Někdy se vyčleňuje ještě nadstupeň – kmen - kmen západní ***atlantickostředozeměmořský*** (bílí a černí) a východní ***tichooceánský*** (žlutí).

Europoidní rasa

- ❏ Charakteristické znaky - vlnité nebo rovné, různě zbarvené vlasy, světlá nebo tmavší pokožka - silnější ochlupení, tenčí vystouplé nosy a užší až středně hrubé rty.
- ❏ **Severní větev** – lidé s nízkým stupněm pigmentace (světlá pokožka, světlé vlasy) a vyšším tělesným vzrůstem (Skandinávie, Island, značnou část britských ostrovů, Nizozemí a severní Německo).
- ❏ **Jižní větev** - lidé s vyšším stupněm pigmentace (tmavší pokožka, tmavé vlasy a oči) a nižším tělesným vzrůstem (Středomoří, Portugalci, Španělé, Italové, Arabové v Africe apod.).

Europoidní rasa

Přechodná zóna

- ❏ Ve Skandinávii to je severní rasová skupina (vysoká postava, oválná tvář, světlé vlasy).
- ❏ V Pobaltí pobaltská rasová skupina (světlé vlasy, okrouhlá tvář).
- ❏ Na Balkáně dinárská rasová skupina (vysoká postava, oválná tvář, tmavovlasí).
- ❏ Ve střední Evropě alpská rasová skupina (okrouhlá tvář, vlasy kaštanové barvy).
- ❏ V Asii v rámci tohoto členění vystupují předoasijská, indo-afghánská a pamíro-ferganská rasová skupina.

Ekvatoriální rasa

2 větve:

- ❑ *Africká negroidní* - afričtí černoši s intenzivně pigmentovanou pokožkou, kučeravými vlasy, tmavýma očima, slabě vyvinutým ochlupením těla, mírně vystupujícím širokým nosem a výraznými rty.
- ❑ Jih od Sahary v makroregionech, západní, centrální, východní a jižní Afriky, potomci tvoří početné populace jak USA, tak v zemích Latinské Ameriky (např. Brazílie, Jamajka, Haiti, Kuba).
- ❑ *Oceánská australoidní* - tmavší barvou pokožky, širokým nosem a výraznými rty se tito lidé podobají negroidnímu obyvatelstvu, mají ale převážně vlnité vlasy a silnější ochlupení těla (Melanésané a Papuánci).

Mongoloidní rasa

- ❑ Rovné černé vlasy, slabé ochlupení těla, úzké oči, plochá tvář, úzký nebo středně široký nos a především pestrá škála žlutých odstínů pokožky.
- ❑ *Asijská větev* – dělí se na kontinentální a tichooceánskou. Lidé **kontinentální (severní)** skupiny se vyznačují výraznější žlutější pigmentací, mohutnější stavbou těla, širokou tvář a nižším vzrůstem (Mongolové, Burjati a Jakuti). K **tichooceánské (východní)** skupině náležejí Korejci a severní Číňané. Specifické postavení má **arktická skupina**, kterou tvoří Eskymáci a paleoasiaté (Čukčové, Korjati).
- ❑ *Americká větev* - američtí Indiáni – jejich vlasy jsou rovné a tvrdé, nemají zpravidla plochou tvář a mají ostře vystouplý nos.

Smíšené a přechodné formy ras

- ❑ **Ekvatoriální a velká europoidní rasa** - lidé etiopského typu (Etiopie, Somálsko). Morfologií tváře se podobají europoidům, avšak tmavá barva pokožky připomíná negroidy, američtí mulati.
- ❑ **Mongoloidní a ekvatoriální rasa** - jižní mongoloidi - jižní Číňané, Indonézané, Filipínci a obyvatelé jihovýchodní Asie. Japonci vytvářejí samostatný specifický typ přechodné rasy. Na americkém kontinentu vznikají míšením zambové.
- ❑ **Mongoloidní a velká europoidní rasa** - Uralské rasové skupiny, Jihosibiřský typ (Kazaši) a ke smíšenému Středoasijskému typu náleží Turkmeni a Tádžikové.
- ❑ Obyvatelé na severu evropského Ruska, na Kolském poloostrově a v Povolží mají převahu europoidních znaků, zařazují se k Suburalskému typu a Laponcům.

Specifické smíšené formy ras

- Polynésané a Mikronésané (mají znaky všech třech základních ras).
- Madagaskarští Malgaši (mají znaky indonéských jižních mongoloidů a negroidního afrického obyvatelstva).
- Havajci (míšením obyvatel polynéského původu s europoidními kolonisty).

Jazyková struktura

- ❏ **Národní jazyk** - hlavní diferenciační znak v lidské komunikaci, dorozumívací prostředek členů určitého národa.
- ❏ Mateřský jazyk - jazyk, kterým se lidé jako první naučí hovořit, tedy jazyk v němž obyčejně nebo převážně myslí.
- ❏ Jednotlivé jazyky jsou soustředěny do několika hierarchicky uspořádaných informačních souborů. Tím nejvyšším jsou tzv. ***jazykové rodiny***, dále následují jazykové skupiny a podskupiny.
- ❏ Jazyk x dialekt (nářečí).

Jazykové rodiny

- Nejrozšířenějším jazykovým souborem současnosti je **indoevropská jazyková rodina**. Jazyky, které náležejí do této jazykové rodiny hovoří 95% obyvatel Evropy, Severní a Latinské Ameriky, 75% obyvatel Austrálie a Oceánie a 25% obyvatel asijského obyvatelstva.
- 443 druhů jazyků a hovoří jimi 44–48% obyvatel planety, tj. zhruba 2,8–3,1 miliardy lidí.

Jazykové rodiny

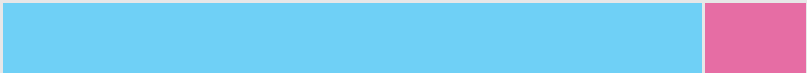
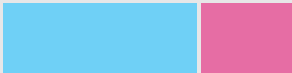
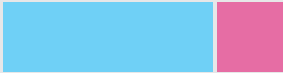
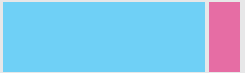
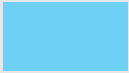

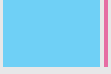

- K dalším jazykovým rodinám náležejí: **uralská jazyková rodina, kavkazská jazyková rodina, drávidská jazyková rodina, altajská jazyková rodina, paleoasijské jazyky, sinotibetská jazyková rodina, thajská jazyková rodina, austroasijská jazyková rodina, austronézká (malajsko-polynéská) jazyková rodina, papuánská jazyková rodina, australská jazyková rodina, semitoamitská jazyková rodina, národní a jazyková struktura ostatních oblastí Afriky, indiánské jazyky.**

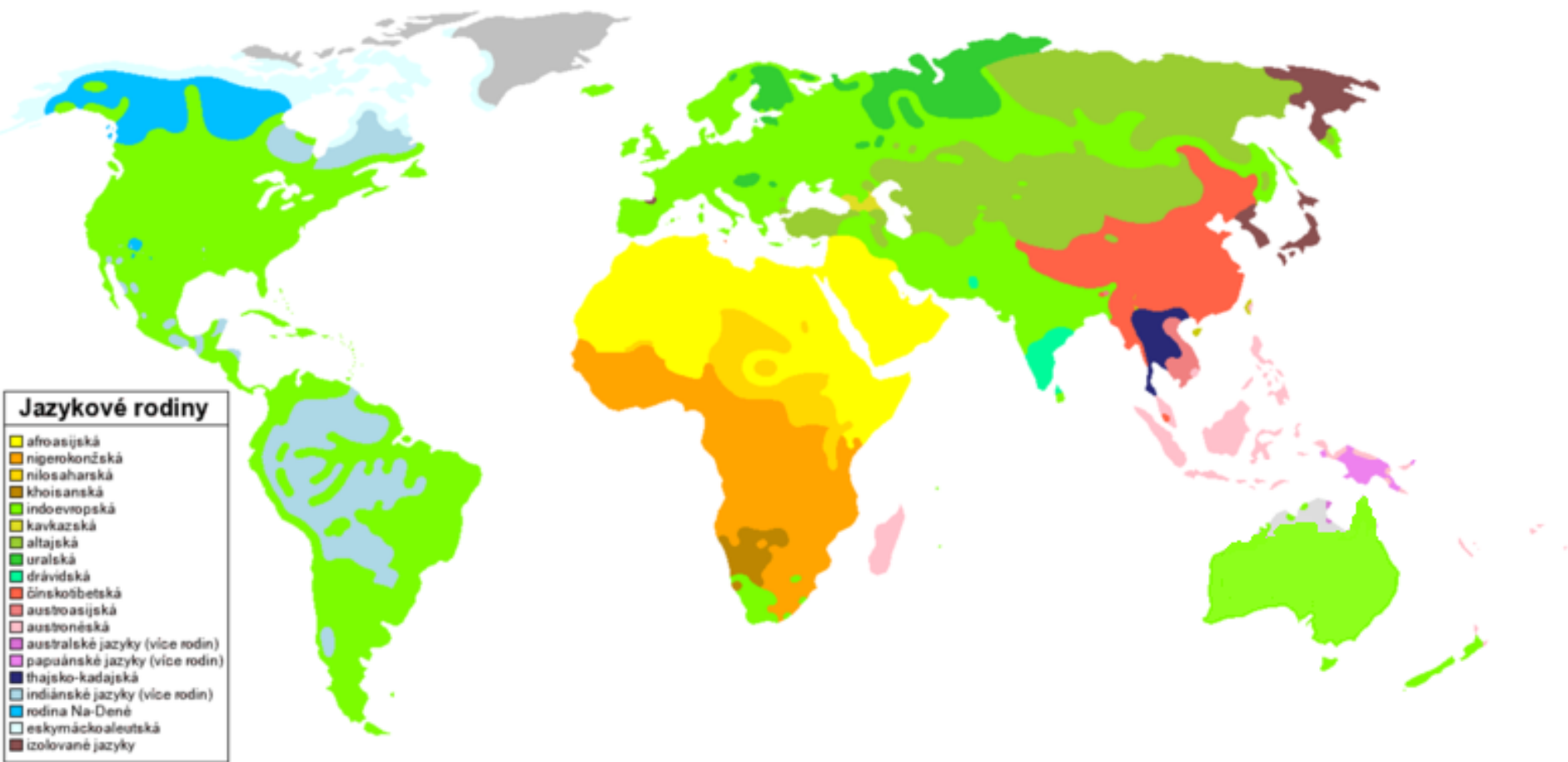
Jazykové rodiny v Evropě

- ***Slovanské jazyky*** – čeština, slovenština, polština a lužickosrbština, dále ruština, ukrajinština, běloruština, bulharština, makedonština, slovinština nebo srbochorvatština.
- ***Germánské jazyky*** – němčina, lucemburština, holandština, fríština, angličtina, dánština, švédština, norština, islandština a faerština.
- ***Keltské jazyky*** – irština, waleština, gaelský jazyk, bretoňský jazyk.
- ***Románské jazyky*** – španělština, katalánština, portugalská, francouzština, rétorománština.

Jazykové rodiny v Evropě

- **Baltské jazyky** – litevština a lotyšština.
- Za zcela samostatné jazykové útvary bývají v Evropě pokládány řečtina a albánština.
- **Indoíránské jazyky** – např. cikánština.
- **Ugrofinské jazyky** – finština, estonština a laponština.
- **Samodijské jazyky** – něnečtina.
- **Turecké jazyky** – turečtina, tatarština, baškirština (území jihouralských stepí při řece Ufa) a čuvašština (střední Povolží).

<i>mluvčí:</i>	<i>rodilí</i>	<i>další</i>	<i>celkem</i>		<i>(v milionech)</i>
čínština	1 212	178	1 390		
angličtina	341	167	508		
hindština	366	121	487		
španělština	358	59	417		
arabština	220	?	?		
ruština	167	110	277		
bengálština	207	4	211		
portugalština	176	15	191		
indonéština	30	140	170		
němčina	100	28	128		
japonština	125	1	126		

stát / území	počet jazyků	úřední jazyky (pořadí podle počtu uživatelů) (tučně jsou uvedeny tzv. národní jazyky Indie)
Andhra Pradesh	2	telugština , urdština
Arunachal Pradesh	18	monpa, miji, aka, sherdukpen, bangni, nisni, apatan, tagin, hill miri, adi, gallong, digaru-mishmi, idu-mishmi, miju-mishmi, khampiti, nocte, tangsa, wancho
Assam	1	asámština
Bihar	1	hindština
Goa	2	konkánština , maráthština
Gujarat	1	gudžaráština
Haryana	1	hindština
Himachal Pradesh	2	hindština , paharština
Jammu and Kashmir	9	urdština , kašmírština , dogrijština, paharština, baltijština, ladakhština, paňdžábština , gudžriština, dadriština
Karnataka	1	kannadština
Kerala	1	malajalámština
Madhya Pradesh	1	hindština
Maharashtra	1	maráthština
Manipur	1	manipurština
Meghalaya	3	hasijsština, garoština, angličtina
Mizoram	2	mizoština, angličtina
Nagaland	8	angami, ao, chang, konyak, lotha, sangtam, sema, chakhesang
Orissa	1	urijština
Punjab	1	paňdžábština
Rajasthan	2	hindština , radžastánština
Sikkim	4	lepčština, bhútánština, nepálština , limbuština
Tamilnadu	1	tamilština
Tripura	3	bengálština , kakbarakština, manipurština
Uttar Pradesh	2	hindština , urdština
West Bengal	1	bengálština
Andaman and Nikobar Island	6	hindština , nikobarština, malajalámština , bengálština , tamilština , telugština
Chandigarh	3	hindština , paňdžábština , angličtina
Dadra and Nagar Haveli	2	gudžaráština , hindština
Daman and Diu	1	gudžaráština
Delhi	3	hindština , paňdžábština , urdština
Lakshadweep	1	malajalámština
Pondicherry	5	tamilština , telugština , malajalámština , angličtina , francouzština

Pozn.: názvy států jsou uvedeny v oficiální anglické verzi, stejně jako kmenové jazyky ve státech Arunachal Pradesh a Nagaland, pro které české ekvivalenty neexistují; česká exonyma států viz tab. 29.
Zpracováno podle údajů ročenky India 1994, New Delhi 1995, s. 779–877

Náboženská rozrůzněnost

- Náboženství se formuje jako vztah lidského vědomí k tomu, co člověka přesahuje, tedy vztah mezi světem přirozeným (vnímaným lidskými smysly) a světem nadpřirozeným (tedy světem v představách v němž vznikají nejrůznější síly, bytosti a mocnosti).

Náboženské atributy:

- Soubor představ o vzájemnosti přirozeného a nadpřirozeného světa a z toho vyplývajících vazeb a vztahů.
- Soubor projevů náboženské úcty (např. modlitby, bohoslužby, poutě, procesí, meditace, oběti, rituální očištění).
- Organizační stránka existence a fungování konkrétní církve či sekty (např. hierarchie osob vykonávajících náboženské obřady, kultovní místa).

Náboženská rozrůzněnost

- Z hlediska geografie je náboženství vnímáno prostorově.

Formy:

- Kmenová.
- Národní.
- Světová.
- Univerzalistická.

Kmenová náboženství

- Náboženství přírodních národů - např. totemismus, fetišismus či animismus.
- **Totemismus** – založeno na uctívání totemů (např. zvíře, rostlina, minerál, dřevěný předmět).
- **Fetišismus** - umělé připisování vybraným předmětům určité symboly a dané objekty tak kromě toho, že jsou samy sebou, mohou představovat i jiné věci.
- **Animismus** - každá věc je řízena duchovní silou či myslící duší. Národy vyznávající kult předků věří, že člověk smrtí opouští svět živých a odchází do světa mrtvých. Tomuto přechodu je věnována velká pozornost, podobně jako darům (cenné předměty, jídlo, pití, osobní věci), které zemřelý dostává jako součást pohřební výbavy.

Další kmenová náboženství

- *Animatismus* - víra v odosobněné, netělesné, stěhující se síly, které se mohou vtělovat do lidí, zvířat, předmětů apod.; ty pak mají moc (amulety, ostatky svatých, lektvary aj.).
- *Magie* - aktivní činnost zaměřená na praktické úkony, prováděné individuálně. Neobrací se na prostředníky (kněží apod.). Účinkovat může i automaticky (rozbití zrcadla), zdroje jsou neznámé.
- *Šamanismus* - přímý kontakt se světem duchů a jeho ovládnutí. Šaman/šamanka je individuální praktik, který je s nadpřirozenými silami v osobním styku (kněz je pouze prostředník, „úředník“). Šaman se do jiných světů dostává v transu (drogy, bubnování, světelné efekty).
- *Rituály* - ustálené, opakující se činnosti.

Národní náboženství

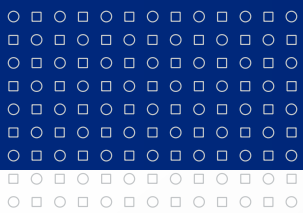
- ❏ **Judaismus** - 11. stol. př. n. l., pět knih Mojžíšových (Pentateuch neboli tóra). Víra v jediného Boha - Jahve.
- ❏ **Zoroatrismus** - vzniklo před 3 tis. lety. Bůh stvořitel - Ahura Mazda je ústřední postavou posvátné knihy Avesta.
- ❏ **Hinduismus** - 4. až 6. stol. n.l. Základním pramenem tohoto velmi tolerantního náboženství je staroindický bráhmanismus. Uznává tři rovnoprávné bohy: Brahmů (stvořitele), Višnu (udržovatele, ochránce) a Šivu (ničitele). Kastovní systém.
- ❏ **Konfucianismus** - 6. stol. př. n. l. Významné místo v tomto náboženství zaujímá sociální etika.
- ❏ **Taoismus** - 6. stol. př. n. l. Odmítá jakékoliv vnější zasahování do chodu života lidí a jevů vyskytujících se krajině. Podle taoistické etiky je ctnosti dosahováno sebepoznáním a bezprostředním nazíráním, tj. „žitím v Tao“ (Tao = „cesta“).
- ❏ **Šintoismus**

Světová náboženství

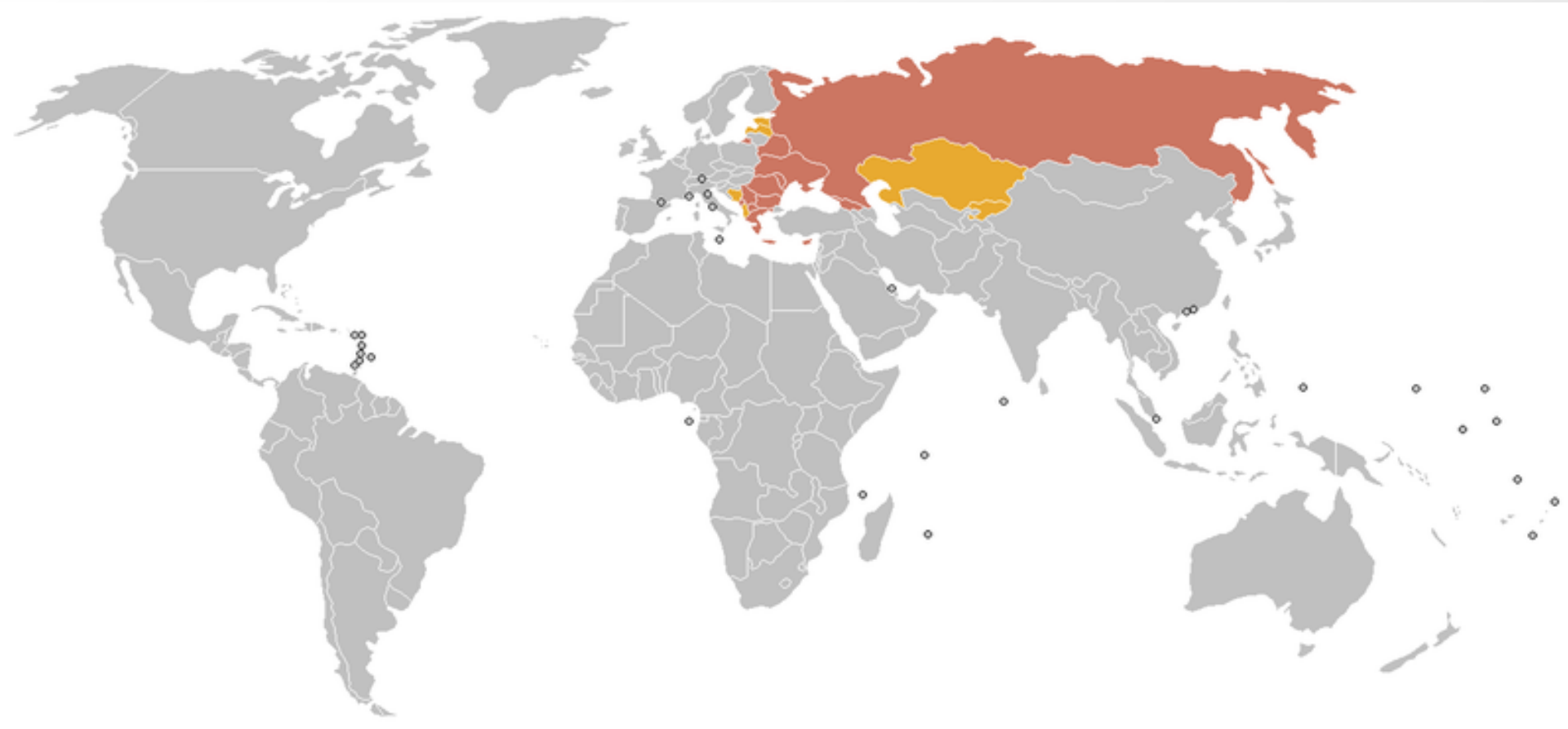
- ❏ ***Křesťanství*** - světový proud vyznavačů víry Ježíše Krista. Vznik v 1. stol. n. l. v Palestině. Základem je Bible – Starý a Nový zákon. Bůh je sice jediný, ale vystupuje ve třech podobách: jako Bůh Otec, Bůh Syn a Duch svatý.
- ❏ ***Římskokatolická větev*** – v čele papež. Sídlo ve Vatikánu. V poutních místech se z 80% uplatňuje kult Panny Marie (např. francouzské Lurdy, polská Jasna Góra) a místa s ostatky zemřelých (hrob Kristův v izraelském Jeruzalémě, hrob apoštolů Petra a Pavla ve Vatikánu a hrob svatého Jakuba ve španělském Santiago de Compostela).
- ❏ ***Protestantská větev*** – hlásí se k nim na 400 mil. lidí celého světa (např. evangelické augsburské vyznání, evangelické helvétské vyznání atd.).

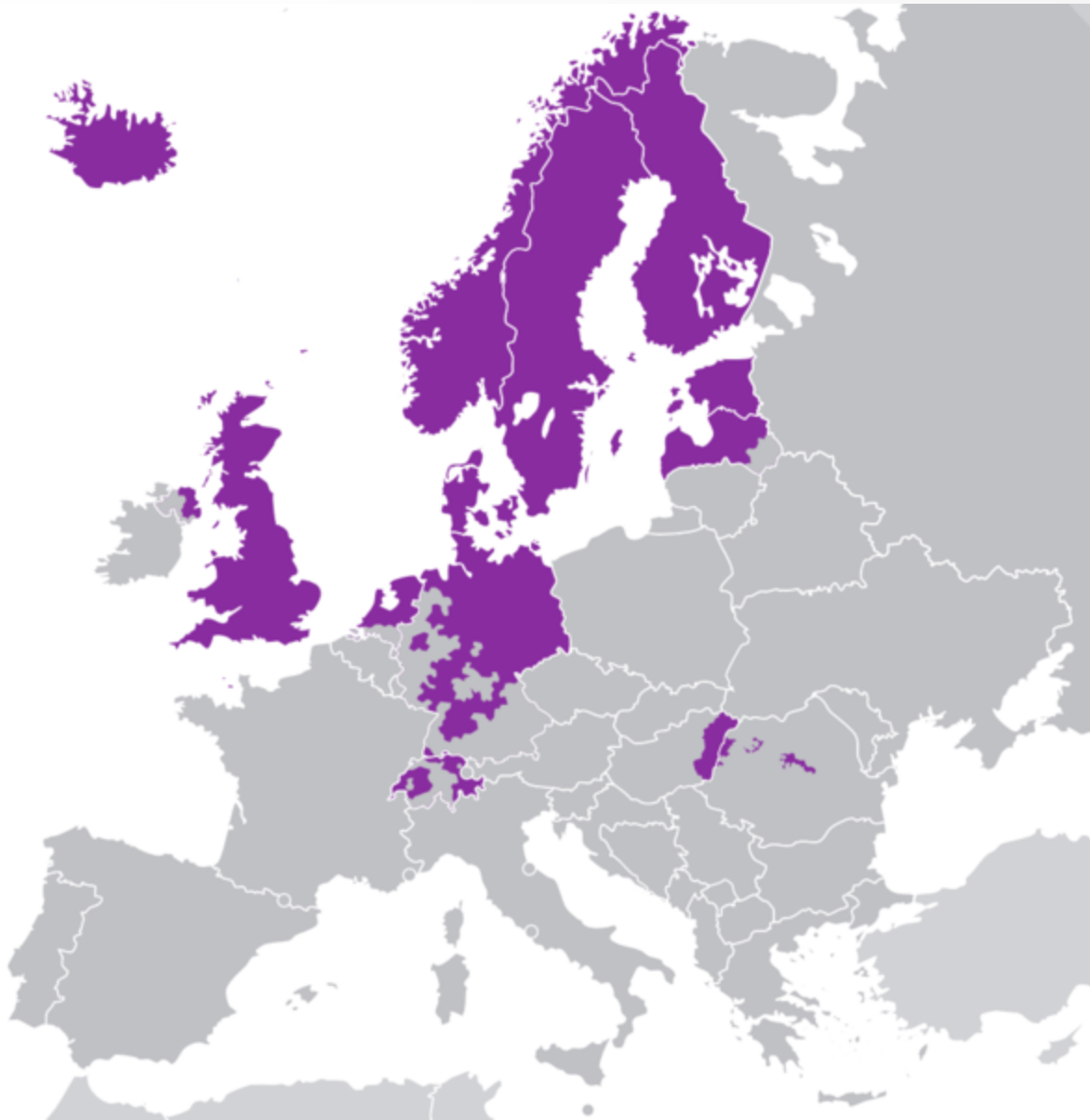
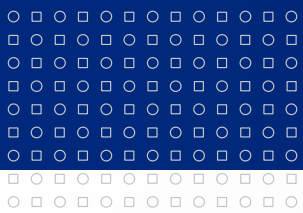
Křesťanství

- ❏ *Pravoslavná (byzantská) větev* – představitel biskup. Postupně se vytvořily tzv. autokefálie církví (odvozeno z řeckého autos = sám, kefalé =hlava) s vlastními patriarcháty.
- ❏ Původními byly: konstantinopolský, alexandrijský, antiochijský, a jeruzalémský. Později přibyly : ruská, gruzínská, srbská, rumunská, bulharská, kyperská, řecká, albánská, polská, česko-slovenská, americká.
- ❏ Biskupové v různých zemích mají různé názvy: arcibiskup (Kypr, Řecko), metropolita (ČR, Polsko, Albánie), patriarcha (Rusko, Rumunsko).
- ❏ Poutními místy jsou např: ruský Zagorsk, ukrajinský Kyjev, řecký Athos.

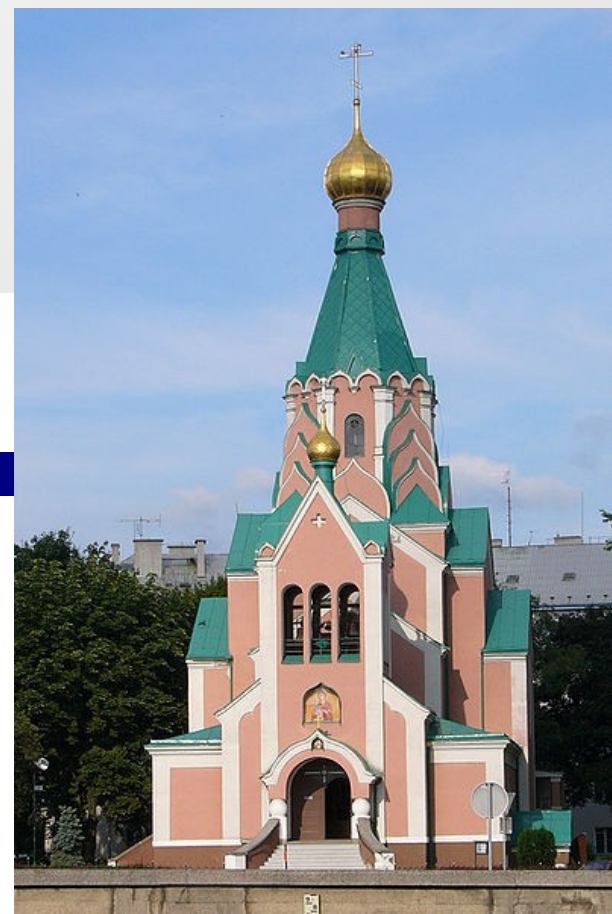
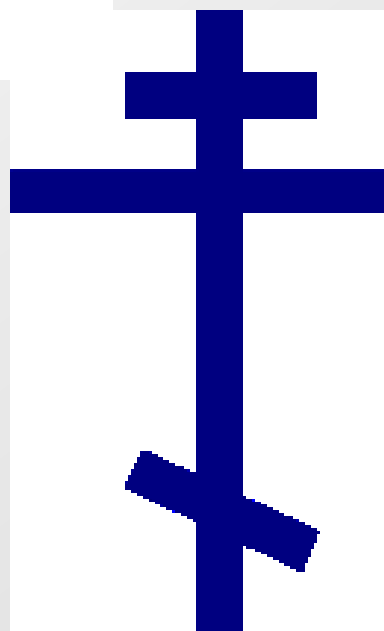
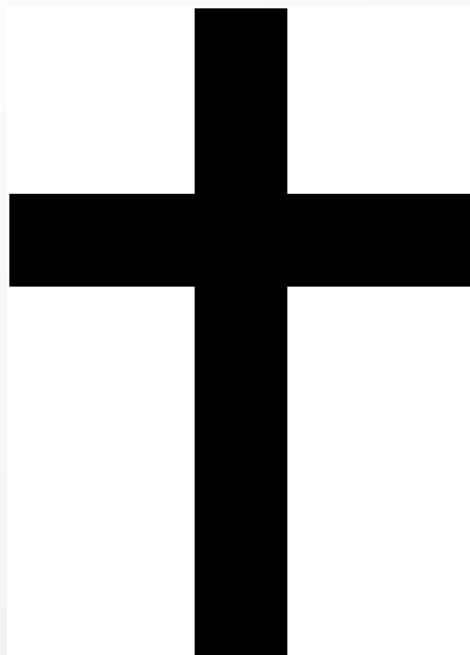

Pravoslavní

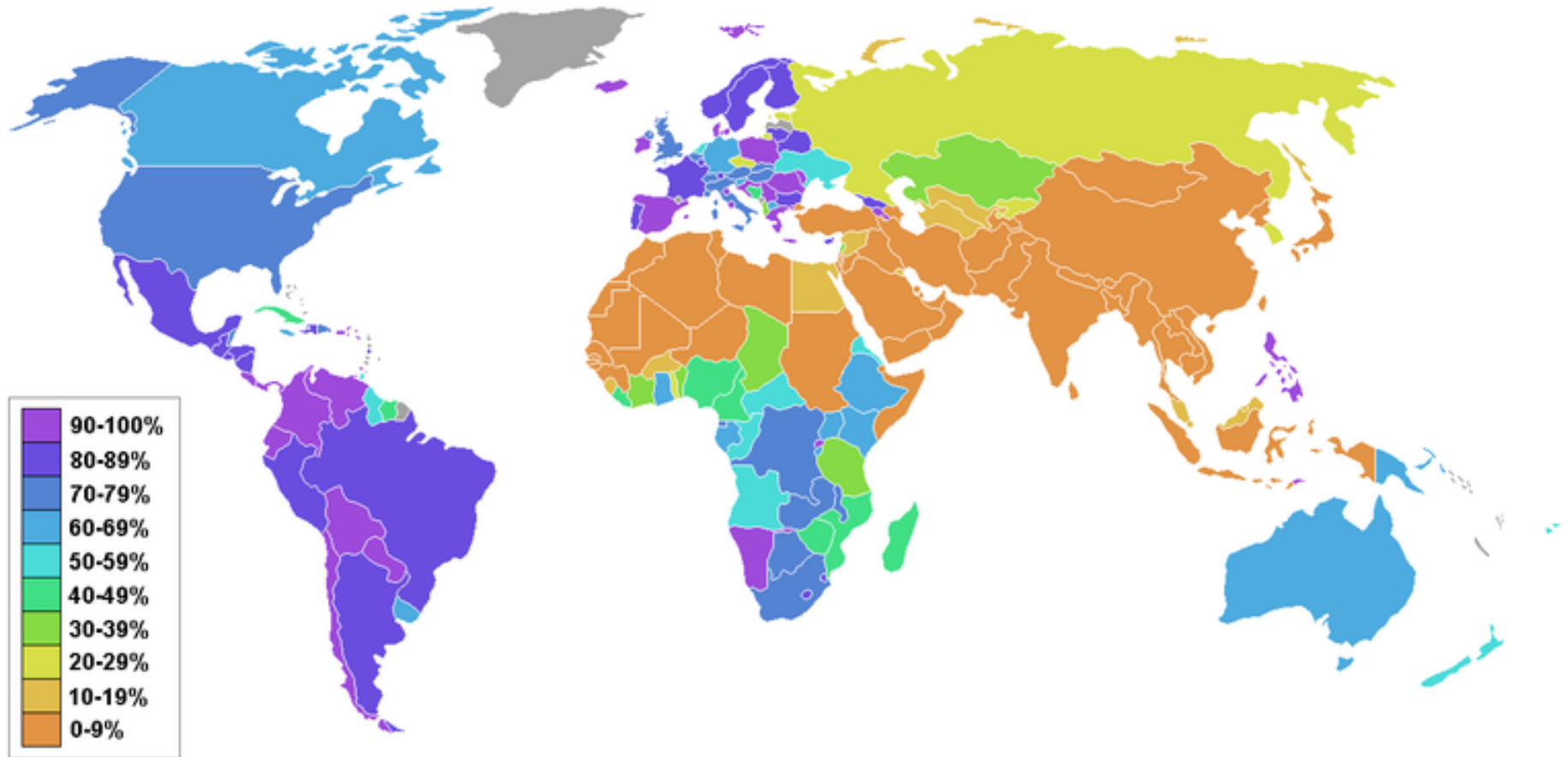

Protestanti v Evropě

Křesťanství ve světě

Buddhismus

- ❏ Nejstarší světové náboženství. 6. - 5. stol. př. n.l. a jsou spojovány s Buddhou (Budha = Probuzený).
- ❏ *Lámaismus* - specifická forma tibetského buddhismu. Centrem je klášter Pótala v tibetské Lhase.
- ❏ *Zen-buddhismus* - 4. a 5. stol. n.l. usiluje na bázi meditací o „vyprázdnění“ mysli a obnovení přirozené schopnosti vidět svět takový, jaký je, tj. bez kulturního civilizačního vědění získaného obvykle výchovou, zkušeností a logickým myšlením.

Islám

- Nejmladší náboženství - 7. stol. n.l. prorok Mohammed (Muhammad).
- Obsahuje prvky judaismu i křesťanství.
- Základem islámu je víra v jednoho Boha Alláha a jeho proroka Muhammada.
- Náboženství má pět hlavních pilířů víry: vyznání víry, modlitbu (pětkrát denně modlitby), půst v měsíci ramadánu, fenomén almužny a alespoň jednou za život vykonat pouť (hadž) do saúdskoarabské Mekky (mešita al-Haram s černým kamenem).
- Celkový počet vyznavačů islámu (muslimů) je odhadován na 1,3 mld. osob.
- Od 8. stol. n. l. se náboženství člení na dvě větve: sunnitskou a šíitskou.
- K poutním místům vedle Mekky a Medíny náleží i šíitská Karbalá v jižním Iráku a iránská centra Kamm a Mašhad.

Modlitba

- Prohlášená pětkrát za den.
- Věřící všech národností se modlí směrem k Mekce.
- Před modlitbou si omyjí ruce, hlavu, obličej, nohy.
- Dospělí muži se v pátek musejí modlit v mešitě, kde si vyslechnou kázání imána (vedoucího modlitby).

Ramadán

- Ramadán se nazývá též saum, tedy „půst“.
- Během ramadánu musí zdravý dospělý muslim každý den od východu do západu slunce dodržovat naprostý půst, to jest zdržovat se jídla, pití, kouření, žvýkání a sexu.
- Pro muslimy celého světa je tradičně ramadán nejsvátečnějším měsícem, kdy ponocují a hodují společně s příbuznými a přáteli.

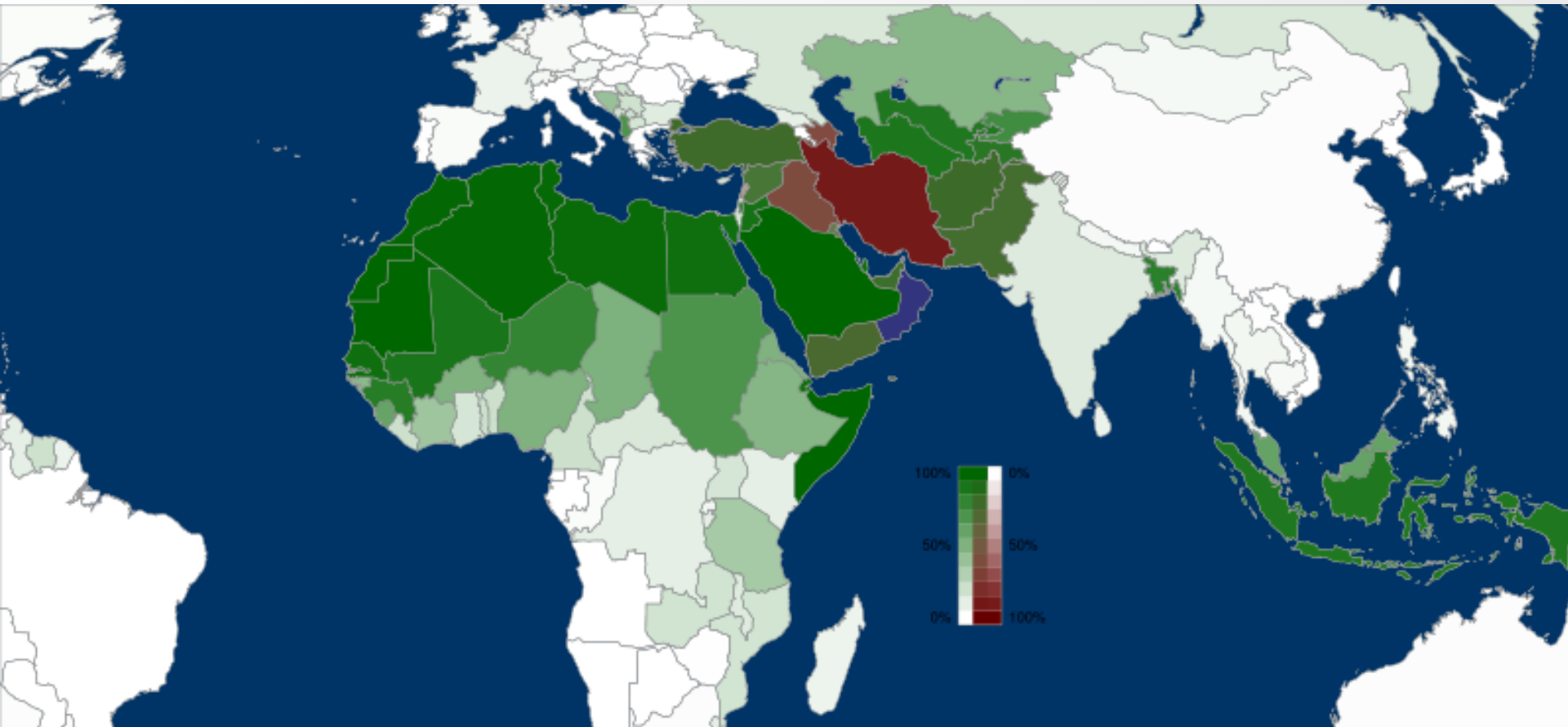
Mekka

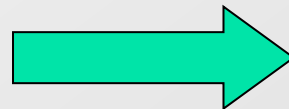
- Bohaté obchodní centrum a oáza, kult.
- Krychlová svatyně **Kaaba** (8 x 8 x 10 m) nad posvátným černým kamenem: zkamenělý anděl strážce Adama či meteorit ?

Islám ve světě

- Zákaz zpodobňovat Boha, požívat lihoviny a vepřové.
- Mnohoženství.
- Povinnost šířit islám, i mečem.
- Den odpočinku- pátek.
- Posvátná kniha- **korán** (sbírka kázání Muhammeda).

Sunnité a Šíité

Šíité a sunnité tvoří dvě základní větve islámu.

➤ Sunnité

Sunnité je odvozeno od arabského slova *sunna* (zvyk, cesta). Sunnité tvoří asi 90% všech muslimů. Za sunnity se označují ti muslimové, kteří již od roku 632 (rok 10 podle islámského kalendáře) po smrti Mohameda uznali za jeho nástupce Abú Bakra.

➤ Šíité

Jejich protipólem se stali šíité (z arabského *ší'at Alí* – strana Alího), kteří tvrdili, že titul chalífy by měl dědičně připadnout Mohamedově rodině, konkrétně jeho zeťovi Alímu.

كَيْفَ تَمْسِكُ • وَاللَّيْلُ كَيْفَ تَمْسِكُ • وَاللَّيْلُ
كَيْفَ تَمْسِكُ • فَذَرَاهِمُ التَّمَلُّكِ • كَيْفَ تَمْسِكُ
الْأَمْرُ تَوَلَّى كَيْفَ تَمْسِكُ • فَجَاءَ بِهَا اللَّهُ الْعَدَاتِ الْأَكْبَرِ
إِذِ الْبِنَاءِ الْيَتِيمِ • فَزَانَ بِهَا فَجَاءَ بِهَا تَمْسِكُ

سورة زلزال

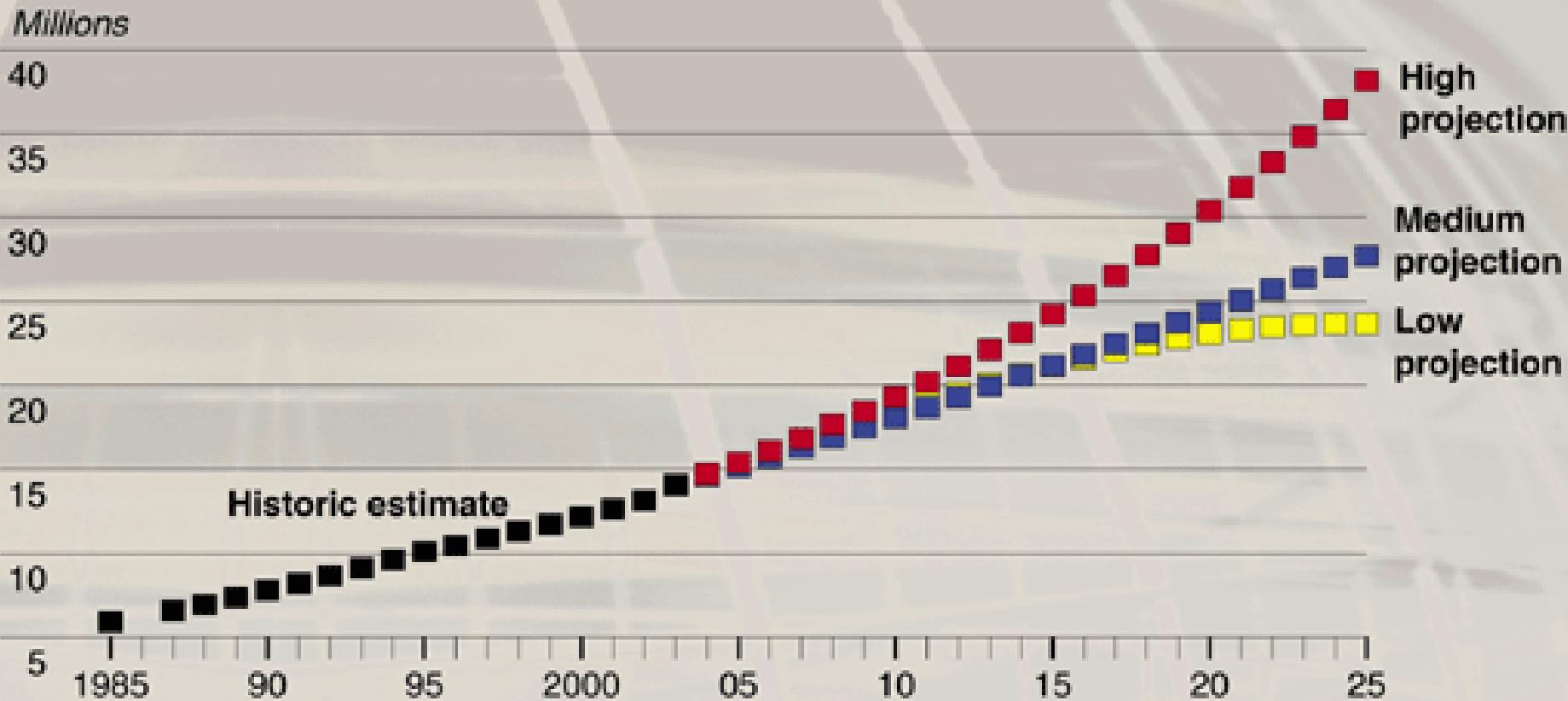
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَالْبَحْرِ • وَالْيَابِغِيْرِ • وَالْقَعْرِ وَالْوَجْرِ • وَاللَّيْلِ
إِذَا نَسِرَ • قُلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِذِي حَجْرِ • الزَّلْزَلَةُ
بِقَلِّ رَبِّكَ بِمَا رَأَى • ذَاتِ الْعِمَادِ الْغَوَاظِ
يَسْأَلُهَا فِي السَّاعِ • وَمَوَادِّ الَّذِينَ جَاءُوا الْغَصَصِ وَالْوَادِ
وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوَادِ • الَّذِينَ ظَلَمُوا فِي الْبِلَادِ
فَأَكْفَرُوا فِيهَا الْقَادِ • فَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّكَ سَوِيًّا

عَلَى رَبِّكَ الْوَالِي • وَاللَّيْلُ كَيْفَ تَمْسِكُ • وَاللَّيْلُ
كَيْفَ تَمْسِكُ • فَذَرَاهِمُ التَّمَلُّكِ • كَيْفَ تَمْسِكُ
الْأَمْرُ تَوَلَّى كَيْفَ تَمْسِكُ • فَجَاءَ بِهَا اللَّهُ الْعَدَاتِ الْأَكْبَرِ
إِذِ الْبِنَاءِ الْيَتِيمِ • فَزَانَ بِهَا فَجَاءَ بِهَا تَمْسِكُ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَالْبَحْرِ • وَالْيَابِغِيْرِ • وَالْقَعْرِ وَالْوَجْرِ • وَاللَّيْلِ
إِذَا نَسِرَ • قُلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِذِي حَجْرِ • الزَّلْزَلَةُ
بِقَلِّ رَبِّكَ بِمَا رَأَى • ذَاتِ الْعِمَادِ الْغَوَاظِ
يَسْأَلُهَا فِي السَّاعِ • وَمَوَادِّ الَّذِينَ جَاءُوا الْغَصَصِ وَالْوَادِ
وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوَادِ • الَّذِينَ ظَلَمُوا فِي الْبِلَادِ
فَأَكْفَرُوا فِيهَا الْقَادِ • فَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّكَ سَوِيًّا

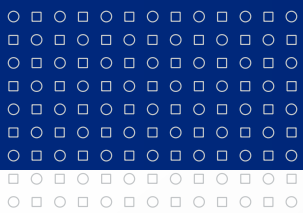
Mešita, minaret, muezin, džamija

EU: Estimated and Projected Muslim Population, 1985 - 2025

Source: Based on a variety of diplomatic and media reporting as well as government, academic, and other sources.

Pro dnešek vše!!!

